

НОВЕ СЛОВО ПРО ТРАГЕДІЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Ковальчук О. О., Марусик Т. В. Голодомор 1932-1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки. – Чернівці: Наші книги, 2010. – 224 с.

Kovalchuk O., Marusyk T. 1932-1933 famishment in the Ukrainian SSR and Ukrainian diaspora of North America. – Chernivtsi: Nashi knygy, 2010. – 224 p.

Однією з найтрагічніших сторінок в історії Української держави є, без перебільшення, голодомор 1932-1933 років. Ця подія чорними літерами викарбувана у пам'яті тих, хто був його свідком чи пережив його особисто. Трагічність голодомору 1932-1933 рр. не лише у мільйонах замордованих українців, ганебному злочині радянської системи перед обличчям нашого народу і світової громадськості, прагненні знищити волелюбний український дух і покласти Україну на коліна, а й у тому, що, переступивши поріг ХХІ століття, частина українців досі не може визначитися із своїм ставленням до даних подій, що сприяє розколу і так не надто об'єднаній українській нації. Окрім того, не існує чіткої позиції серед провідних політичних сил України щодо визнання голоду 1932-1933 рр. геноцидом українського народу. Всі перераховані вище чинники актуалізують наукову розвідку з даної проблематики.

Одним із досліджень, присвячених трагічним подіям 1932-1933 рр. є монографія Олени Ковальчук і Тамари Марусик «Голодомор 1932-1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки». Автори висвітлили роль та місце українців Канади і США у донесенні світовій спільноті правди про голодомор 1930-х років в Україні. Дане видання, хоча і має науково-публіцистичний характер, написане на основі широкої документальної бази, з використанням численних архівних матеріалів, мемуарів й свідчень очевидців. Зауважимо, що книга вирізняється своєю логічною побудовою, дотриманням гарного наукового стилю, об'єктивністю та незаангажованістю у викладенні значного об'єму матеріалу. Свідченням цього є твердження дослідниць, що «національна пам'ять не може бути приспана до таких фактів, якщо нація хоче жити далі, зникнення пам'яті і розуміння тих народних жертв – є смерть нації» (с. 10).

У частині першої монографії «Українська діаспора і Велика Україна» розкриваються деякі аспекти суспільно-політичного життя українців Канади і США на початку ХХ ст., створення ними громадських об'єднань і культурно-освітніх товариств, які в роки голодомору в Україні і надалі намагалися всіма можливими засобами допомогти своєму рідному краю. Як зазначають автори роботи, «попри важке економічне становище, безробіття, українські іммігранти завжди знаходили сили, можливість допомогти населенню Західної України; власне багато з них вважали це за свій обов'язок» (с. 35).

Окрім того, тут висвітлюється діяльність націоналістичних та прогресивних (прокомуністичних) організацій української діаспори Північної Америки, а також їх ставлення до подій в Україні і СРСР, що передували голоду 1930-х рр. Зауважимо, що саме боротьба даних сил зменшувала результативність дій українців Канади і США щодо визнання подій 1932-1933 рр. в Україні геноцидом української нації.

Частина друга «Боротьба за правду про великий голод» присвячена розкриттю американськими, канадськими та європейськими журналістами і діячами трагічних подій 1932-1933 рр. Зокрема, у книзі в оригіналі подається таємна інформація кореспондента «Нью-Йорк Таймс» Дюранті У. про події в Україні та Кубані, який заперечував існування голоду, а будь-яке повідомлення про нього вважав перебільшенням або зловмисною пропагандою (с. 64). Автори зазначають, що Дюранті У. знав про справжнє становище в УСРР, однак і надалі продовжував створювати гарний імідж для Радянського Союзу. На протигагу Дюранті У., Гарет Джонс (журналіст, радник із закордонних справ прем'єр-міністра Великобританії Л. Джорджа) один із перших у своїх статтях розкриває правду про трагедію 1932-1933 рр. в Україні.

Варто також зазначити, що в цьому ж розділі роботи проаналізовано реакцію української діаспори на голод в Україні. Саме українці Північної Америки організували хвилу масових мітингів протесту проти радянської політики в УСРР у 1930-х рр., а також з метою збору коштів та допомоги Україні. Масові заходи української громади, головним чином завдяки зусиллям Українського Народного Союзу та Об'єднання українських організацій в Америці, дали певні результати. 24 травня 1934 р. Палата представників США прийняла резолюцію №399 із засудженням Великого голоду в Україні. Та, не дивлячись на докладені зусилля, дослідниці зазначають, що «питання голодомору у радянській Україні ще більшою силою розкололо українську діаспору, і не лише США і Канади, але й усього світу, і посилює її протистояння на десятиріччя» (с. 97).

Слід наголосити, що про події голодомору не забували і у повоєнні роки, українська діаспора відзначала роковини трагедії публікаціями у журналах, виданнями книг і брошур тощо. Зокрема, у частині третій «Забуттю не підлягає» зазначається, що до 25-річчя голодомору Український Конгресовий Комітет Америки звернувся до українців США з

пропозицією вшанувати його жертви, «щоб віддати поклін мільйонам Сестер і Братів, мільйонам безприкладного в історії людства мучеництва, щоби попередити світ» (с. 108). Дослідниці Ковальчук О. і Марусик Т. докладно характеризують маніфестації, котрі відбувалися у багатьох місцях компактного проживання українців США і Канади щодо визнання голодомору 1932-1933 рр. в Україні. У третій частині, до прикладу, говориться, що особливо великого розмаху набув рух українців Північної Америки у 50-ті роковини голоду 1932-1933 рр. Вся українська діаспора у пресі, на радіо й телебаченні, у кіно заговорила про трагічні події в Україні.

Окрім того, у Торонто у 1982 р. був створений Український дослідний центр голоду, який займався збором свідчень людей, що пережили голод, матеріалів науковців, кореспондентів та дипломатів, які у ті роки перебували у Москві й мали можливість відвідати Україну (с. 111). На основі зібраних даних був знятий документальний фільм Конквеста Р. «Жнива розпачу», який увійшов у світову історію як «одне з найвиразніших обвинувачень сталінського тоталітарного режиму в злочинах проти українського народу» (с. 112-113).

Не минули увагою дослідниці і діяльності Комісії із розслідування українського голоду 1932-1933 рр., створеної у Конгресі США 12 жовтня 1984 р. У 1990 р. дана комісія по закінченні своєї роботи видала тритомник документів свідчень очевидців голодомору. Як зазначається у монографії, «висновок Комісії Конгресу США був однозначним: голод був геноцидом, спрямованим проти України як держави, проти українців як нації» (с. 139).

У роки незалежності нашої держави українська діаспора Північної Америки не припиняла своєї

УДК: 327(477)(075.8)

діяльності за визнання голодомору. Прикладом цього можуть слугувати традиційні послання Президентів США з нагоди річниць голодомору, а також резолюція Конгресу США 1990 р. про те, що 3-10 листопада проголошувалося «Національним тижнем пам'яті жертв Голодомору в Україні». З боку української громади Канади, на думку авторів, «важливим досягненням стало визнання Голодомору на державному рівні: 27 травня 2008 р. Палата Громад Канади прийняла Закон С-459, згідно з яким 4 субота листопада визначалася Днем пам'яті українського голоду, а український голод визнавався актом геноциду» (с. 166-167). Окрім того, одним із міжнародних заходів з поширення правди про голодомор стало проведення акції «Незгасима свіча пам'яті».

Таким чином, можна погодитися із думкою дослідниць, що «вплив української еміграції на політичне становище в Україні став можливим через те, що вона спромоглася донести правду про голод 1932-1933 рр. до урядів країн свого перебування» (с. 147).

На нашу думку, автори могли дещо більше уваги приділити діяльності Конгресу українців Канади щодо визнання голоду 1932-1933 рр. в Україні. Окрім того, у дослідженні досить стисло говориться про сучасну проблему єдності позицій різних політичних сил щодо питання геноциду української нації у 1932-1933 рр. в Україні, хоча вона й потребує ґрунтовної критики. Та ці зауваження жодною мірою не применшують наукову вагу і практичну значимість даного дослідження. Такі роботи засвідчують прагнення науковців до об'єктивного висвітлення болючих питань української історії, розкривають єдність українців усього світу, а також говорять про небайдужість до долі власного народу.

**© Володимир Фісанов
(м. Чернівці)**

ПОТРІБНИЙ ПІДРУЧНИК

Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів):

підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. Л.Д. Чекаленко. –

К.: ДП «Вид. дім Персонал», 2010. – 464 с.

Вихід кожного нового навчального видання є подією для освітянської громадськості. Не стала винятком і нещодавня поява спільної роботи відомих українських фахівців Л.Д. Чекаленко і С.Г. Федуняка. В ньому авторам вдалося поєднати дві речі: надзвичайну інформативну насиченість і, водночас, доступність викладу, які робить підручник цінним знярядям вивчення зовнішньої політики нашої держави як на спеціальних факультетах вузів, так і загалом у сфері вищої освіти.

В основі авторської концепції лежить ідея спадкоємності у зовнішньополітичній активності українського етносу впродовж тривалого історичного періоду.

Структура підручника чітко продумана. Він складається з розділів, що охоплюють весь історичний період розвитку української нації, її спроби заснування та розвитку державності. У першому

розділі проаналізовано витоки зовнішньої політики Української держави, охоплюючи історичний період від зародження землеробської цивілізації до наших днів. Авторі переконливо доводять, що Київська Русь як прадавня українська держава була не лише активним, але й впливовим актором міжнародної субрегіональної системи що акумулювала і творчо переплавляла впливи Заходу і Сходу (с. 23). Згодом, перебуваючи у складних історичних умовах український етнос здійснював пошук самобутнього шляху, намагаючись вписатися у європейські геополітичні координати. Основну трагічну причину невдач на шляху державотворення автори цілком слушно вбачають у роздробленості української еліти, починаючи від Княжої доби і завершуючи Українською Народною Республікою на початку ХХ століття. Все це створило передумови для тривалого колоніального підпорядкування українських